

Kamu Sektöründe İş Sağlığı ve Güvenliği*

Occupational Health and Safety in Public Sector

Fadlullah Aksoy¹, Haluk Tanrıverdi², Yavuz Selim Yıldırım¹, Hasan Demirhan¹

¹Haseki Eğitim ve Araştırma Hastanesi, Kulak Burun Boğaz Kliniği, İstanbul

²Sakarya Üniversitesi, Sakarya Meslek Yüksekokulu, Sakarya

ÖZET

Gelişen teknoloji ve çalışma hayatındaki yeniliklerle birlikte işletmelerin en önemli kaynağı olan insan, özellikle emek yoğun sektörlerde daha da ön plana çıkmaktadır. Önceleri yalnızca maliyet unsuru olarak düşünülen iş sağlığı ve güvenliği uygulamaları artık sosyal sorumluluktan öte, işletmeler için kârlılık ve saygınlık gibi avantajlar da sağlamaktadır.

İş sağlığı ve güvenliği çalışmalarının amacı; iş kazaları ve meslek hastalıklarından çalışanları korumak, daha sağlıklı bir çalışma ortamı sağlamaktır. Aynı zamanda bu uygulamaların işverenler açısından avantajları ve uzun dönemde maddi katkıları da bulunmaktadır.

Bu çalışmada, iş sağlığı ve güvenliği, kalite ve kamu ile ilgili kavramsal bilginin ardından İstanbul ilinde oluşturulan örneklem grubu ile İstanbul'da faaliyet gösteren bir hastanede anket çalışmasının sonuçları incelenecektir.

ANAHTAR KELİMELER: Kamu sektörü, sağlık, iş sağlığı, güvenlik

SUMMARY

With the developing technology and renovations in business life, man, the most essential source of industry is becoming foremost. Previously occupational health and safety considered the only element of finance is henceforth providing advantages such as profit and esteem for industries more than social responsibility.

The purpose of occupational health and safety applications is not only to protect the workers from industrial accidents and occupational diseases but also to provide better working conditions. In the meantime, these applications have advantages and financial contributions for the employers in the long term.

In this study, after the conceptional information about occupational health safety, quality and public, a pilot group formed in İstanbul and giving the service hospital in İstanbul will be interrogated with questionnaire.

KEY WORDS: Public sector, health, occupational health, safety

Giriş

Gelişen teknoloji ve çalışma hayatındaki yeniliklerle birlikte işletmelerin en önemli kaynağı olan insan, özellikle emek gerektiren sektörlerde daha da ön plana çıkmaktadır. Önceleri yalnızca maliyet unsuru olarak düşünülen iş sağlığı ve güvenliği uygulamaları artık sosyal sorumluluktan öte, işletmeler için kârlılık ve saygınlık

gibi avantajlar da sağlamaktadır. İş sağlığı ve güvenliği çalışmalarının amacı; iş kazaları ve meslek hastalıklarından çalışanları korumak, daha sağlıklı bir çalışma ortamı sağlamaktır. Aynı zamanda bu uygulamaların işverenler açısından avantajları ve uzun dönemde maddi katkıları da bulunmaktadır. İşyerlerinde işin yürütülmesi sırasında doğan olumsuz çalışma koşullarından işçiyi korumak, üretimin devamını, işletmenin güvenliğini sağlamak ve verimliliği artırmak için yapılan çalışmaları kapsayan iş sağlığı ve güvenliği konusu, gündeme geldiği tarihten bu yana sürekli gelişim göstermiştir.¹

Çünkü yaşama hakkı ile çalışma koşulları ve bununla bağlantılı olarak iş sağlığı ve güvenliği, çalışma hayatının öncelikli konularından biridir. İşçilerin sağlığını

Yazışma Adresi:

Dr. Fadlullah Aksoy
Haseki Eğitim ve Araştırma Hastanesi, Kulak Burun Boğaz Kliniği
34096 Fatih, İstanbul
Tel: (0212) 529 44 00/1324
Faks: (0212) 529 44 81
E-posta: aksoyfad@hotmail.com

*VII. Ulusal Sağlık Kuruluşları Yönetimi Kongresi'nde sözel bildiri olarak sunulmuştur. Merit Crystal Cove Otel, Girne/KKTC, 21-24 Mayıs 2009.

ve güvenliğini korumak amacıyla tarihsel süreç içinde işyeri dışında ve işyerlerinde bu konuda çeşitli organizasyonlar meydana getirilmiş ve hukuki düzenlemeler yapılmıştır. Bu alanda yürürlükteki mevzuatın uygulanışını izlemek ve denetlemek için de teftiş sistemleri oluşturulmuştur. Günümüzde gerek uluslararası düzeyde gerekse de ülkemizde çalışma yaşamında sağlıklı ve güvenli bir çalışma ortamının sağlanması önemli yükümlülük olarak karşımıza çıkmaktadır.² Güvensiz bir çalışma ortamında meydana gelen iş kazaları ve meslek hastalıklarının çalışana, işletmeye, ülke ekonomisine verdiği kayıpların boyutları, konuya olan ilgiyi artırmıştır. Çalışma yaşamında meydana gelen değişiklikler, işletme yönetiminde de değişimi zorunlu hale getirmiştir. Günümüzün modern işletme yönetiminde insan odaklı çalışma ve insanlarla yönetim ilkelelerinin önemi her geçen gün daha fazla ön plana çıkmaktadır.³ İnsan kaynaklarının artık beşeri bir sermaye olarak görülmesi, verimlilik ve etkinlikte çalışanın rolünün artması, işlerin süreçlere ayrılması ve tüm süreçlerde çalışanın oynadığı rol, söz konusu önemin ivme kazanmasını sağlamıştır.⁴ Bu çalışmada ulaşılmak istenilen amaç; İSG (İş Sağlığı ve Güvenliği)

kurullarının işyerlerinde ne derece etkin olduğunun ve sağlık ile güvenliğin artırılmasında bu kurulların ne derece etkili görev yaptığının araştırılması olarak belirlenmiştir. İş sağlığı ve güvenliği, kalite ve kamu ile ilgili kavramsal bilginin ardından İstanbul ilinde oluşturulan örneklem grubu ile İstanbul'da faaliyet gösteren bir hastanede anket çalışması sonuçları incelenecektir.

GEREÇ VE YÖNTEM

Anketin amacı ve önemi

Anket, iş sağlığı ve güvenliğinin mevcut durumunu incelemeyi amaçlamaktadır. Bu ankette işletmelerin yönetim sistemleri ve yönetim sistemlerinden olan TS 18001 İş Sağlığı ve Güvenliği yönetim sistemine vermiş oldukları önem gözlenmektedir. Bu araştırmaya katılan işletmeler 10 soruluk anketi cevaplandırmışlardır. Araştırma kamu sektörlerinde faaliyet gösteren kurumları kapsamaktadır.

Araştırmanın yöntemi ve güçlükleri

Bu alan araştırmasında "anket" yönteminden yararlanılmış ve araştırmaya katılacak kişiler, kurul üyeleri ve kurul dışındaki işçiler arasından

"basit rastgele seçimli örnekleme tekniği" ile belirlenmiştir. Araştırma genelde, yüz yüze ve bire bir olarak uygulanmış olmakla birlikte bazı işyerlerinde, güvenlik gerekçeleri ya da iş yoğunluğu gibi sebeplerle bu şekilde bir uygulama imkânı bulunamamış, bunun yerine soru formları ilgili kişiye verilir, daha sonra geri alınmıştır. Araştırmanın hipotezi; bu işyerlerinde iş sağlığı ve güvenliğinin sağlanmasında, İSG kurullarının çok önemli ve etkin olduğudur. Buna göre, İSG kurulları, bu işyerlerindeki sağlık ve güvenlik performansının sağlanmasında büyük öneme sahiptir. Bu etkinliğin ölçülmesi amacıyla, çalışmada çeşitli kıstaslardan yararlanılmıştır. Bu ölçütlerin, araştırmaya katılan işyerlerinde başarılı uygulanması ölçüsünde kurulların etkinliğinden bahsedilebilir.

Bu alan araştırmasındaki sorular, İSG kurullarının etkinliğini ölçen kıstaslar ile Kurul Yönetmeliği maddelerinden yararlanılarak hazırlanmıştır. İş sağlığı ve güvenliği konusu, çok geniş kapsamlı ve birden fazla bilim dalını ilgilendiren bir konu olduğu için, bu çalışmada yer alan sorular hukuki ve teknik detaylara çok fazla girilmeden, sadece sosyal bilimler boyutuyla hazırlanmıştır.

İŞ SAĞLIĞI VE GÜVENLİĞİ ANKET FORMU

- Size çalıştığınız birim ile ilgili olmak üzere, son 6 ay içinde hasta ve çalışan güvenliği (hasta kayıt ve kimlik bilgilerinin kayıt altında olması, hastaya doğru tedavi uygulanması, hasta düşme ve yaralanmasını önleme, hastane enfeksiyonlarını önleme, mahremiyet vb.) konularında eğitim verildi mi?
 - Evet (5)
 - Kısmen (3)
 - Hayır (0)
- Hasta ve çalışan güvenliğini ihlal eden durumların raporlanması hakkında yeterli eğitim aldınız mı?
 - Evet, tamamen (5)
 - Evet, kısmen (3)
 - Hayır (0)
- Çalıştığınız bölümde yaralanmaları/İş kazalarını önlemeye yönelik teknik altyapı var mı?
 - Evet, var (5)
 - Evet, kısmen var (3)
 - Hayır, yok (0)
- Hastane yönetimi, hasta ve çalışan güvenliği konusunda yeterli olacak şekilde düzeltici ve önleyici faaliyetler yapıyor mu?
 - Evet, tamamen (5)
 - Evet, kısmen (3)
 - Hayır (0)
- Hastane yönetimi tarafından, hasta ve çalışan güvenliği konusundaki aksaklıkların bildirilmesinde nasıl bir yaklaşım sergilemektedir?
 - Sorunun çözümü için söz konusu alan ile ilgili personel ile birlikte çözümler üretmektedir ve gerekli önlemler almaktadır. (6)
 - Sorunlar için çözümler üretilmekte ve gerekli önlemler almaktadır. Ancak yeterli düzeyde değildir. (3)
 - Sorunları görmezden gelmektedir. (0)
- Çalıştığınız birimde açık ve sınırları belirlenmiş yazılı bir görev tanımı var mı?
 - Evet (4)
 - Hayır (0)
 - Bilmiyorum (2)
- Çalışma mekânı ve çalışma koşulları ile ilgili düzenlemelerde görüşünüze başvuruluyor mu?
 - Evet, başvuruluyor. (6)
 - Kısmen başvuruluyor. (3)
 - Hayır, başvurulmuyor. (0)
- Çalışma mekânınız fiziksel sağlığınıza gözetecek şekilde (ergonomik) düzenlenmiş mi?
 - Evet, yeterince (4)
 - Kısmen düzenlenmiş (2)
 - Hayır, uygun düzenleme yok. (0)
- Son 6 ay içinde herhangi bir fiziksel saldırıya uğradınız mı?
 - Evet, uğradım. (0)
 - Hayır, uğramadım. (4)
- Çalıştığınız birimde yeterli güvenlik önlemleri alınıyor mu?
 - Evet, alınıyor. (5)
 - Evet, ama yetersiz. (3)
 - Hayır, alınmıyor. (0)

SONUÇLAR

Demografik değişkenlere ilişkin bulgular

Araştırmanın demografik değişkenlerine göre katılımcıların eğitim düzeyleri incelendiğinde; katılımcıların %23'ünün lise, %73'ünün üniversite, %4'ünün ise lisansüstü eğitim düzeyinde olduğu görülmektedir. Katılımcıların meslekte çalışma süreleri göz önüne alındığında; %13'ünün 1 yıldan az, yaklaşık yarısının 1-5 yıl, %22'sinin 6-11 yıl, %4'ünün 12-17 yıl, %10'nun ise 18 yıl ve üzerinde ilgili mesleği icra ettiği belirlenmiştir. Katılımcıların hastanede çalışma süreleri göz önüne alındığında da %32'nin 1 yıldan az, %52'sinin 1-5 yıl, %13'ünün 6-11 yıl, %2'sinin 12-17 yıl, %1'inin ise 18 yıl ve üzerinde ilgili hastanede görev yaptığı görülmektedir. Hastanede çalışma süresi açısından; bir yıldan az çalışanların oranı %32 olarak bulunurken, 18 yıl ve üzerinde çalışan katılımcıların oranı %1 olarak saptanmıştır. Çalışma süreleri göz önüne alındığında, katılımcıların yarısından fazlasının 1 ile 5 yıl arasında ilgili hastanede görev yaptığı anlaşılmaktadır. Katılımcıların %20'si KBB kliniğinde, %11'i göz kliniğinde, %19'u yoğun bakım servisinde, %12'si acilde, %10'u ameliyathanede ve %28'i diğer birimlerde çalışmaktadır. Katılımcıların %6'sı asistan, %15'i klinik hemşiresi, %7'si poliklinik hemşiresi, %8'i ameliyathane hemşiresi, %23'ü ise diğer görevliler olarak belirlenmiştir. Katılımcıların %43'ü 24 yaş ve altı, %33'ü 25-30, %13'ü 31-36, %9'u 37-42, %2'si ise 43 ve üzeri yaş grubundadır. Burada katılımcı grubun yaklaşık olarak yarısının genç olması dikkat çekicidir.

Meslek, çalışma mekânı ve güvenliğine yönelik bulgular

Sektörde çalışılan birimde açık ve sınırları belirlenmiş bir görev tanımının olması konusunda; katılımcıların %63'ü "Evet", %11'i "Hayır", %26'sı "Bilmiyorum" şeklinde değerlendirme yapmıştır. Sektörde çalışma mekânıyla ilgili düzenlemelerde görüş alınması

konusunda; katılımcıların %53'ü "Evet", %33'ü "Kısmen", %14'ü "Hayır" şeklinde yanıt vermiştir. Sektördeki çalışma mekânının fiziksel sağlık gözetilerek düzenlenmiş olmasıyla ilgili olarak; katılımcıların %52'si "Evet", %37'si "Kısmen", %11'i "Hayır" değerlendirmesinde bulunmuştur. Sektörde son 6 ay içinde herhangi bir fiziksel saldırıya uğraması hakkında; katılımcıların %9'u "Evet", %91'i "Hayır" olarak yanıt vermiştir. Sektörde çalışılan birimde alınan güvenliğin yeterliliği hakkında; katılımcıların %53'ü "Evet", %39'u "Kısmen", %8'i "Hayır" olarak değerlendirme yapmıştır.

TARTIŞMA

Çalışanların bir kısmı İSG ile ilgili yeterli eğitim almamıştır. Bu konudaki eksikliğin giderilmesi mümkün olup hasta açısından önem arz etmektedir. Hastane yönetimi bazı durumlarda güvenlik konusundaki aksaklıkları görmezden gelip yeteri kadar çözüm üretmemektedir. Gerekli fiziksel ortamlar sağlanmadığı için hasta ve çalışanların güvenliği sağlanamamaktadır. Hastane yönetiminin çalışma koşulları ile ilgili almış olduğu kararlarda, çalışanların görüşüne kısmen başvurduğu gözlenmiştir. Araştırmaya katılan çalışanlardan eğitim düzeyi yüksek olanlar, bu araştırmayı eğitim düzeyi düşük olanlara göre daha fazla önemsemiş ve sorulara daha bilinçli ve gerçekçi cevaplar vermişlerdir. Hastane çalışanlarının, çalıştığı birimde açık ve sınırları belirlenmiş yazılı bir görev tanımı olduğu halde bunu bilmediği gözlenmiştir. Çalışma mekânı ve çalışma koşulları ile ilgili düzenlemelerde çalışanların görüşüne başvurulmadığı, çalışanların fiziksel sağlıklarını gözeticek şekilde çalışma mekânlarının yeterince düzenlenmediği sonucuna varılmıştır. Hasta ve çalışan güvenliğini ihlal eden durumların raporlanması hakkında yeterli eğitimin alınmadığı; hastane yönetimi, hasta ve çalışan güvenliği konusunda yeterli olacak şekilde düzeltici ve önleyici faaliyetlerin yapılmadığı gözlenmiştir.^{5,6} Kurulların

başarısından bahsedebilmek için bu konularda bazı düzenlemelere gidilmesi ve çeşitli önlemlerin alınması gerekmektedir.⁷ Bu konuda alınması gerekli önlemler:

İşyerlerinde, kurulların yetersiz uyguladıkları bu faaliyetler konusunda iyileştirme çalışmalarına gidilmesi gereklidir. Üst yönetimin, kurulu ve faaliyetlerini desteklemesi; işyerlerinde sağlık ve güvenlik tehlikelerine karşı alınması gereken önlemlerin alınması; iş teftişlerinin gereği gibi yapılması; tüm tarafların kurulda eşit temsilinin ve söz hakkının sağlanması ve çalışanların görüşlerine başvurulması; çalışanların bilinçlenmeleri ve kurulun faaliyetlerinden haberdar olmaları için eğitim çalışmalarına önem verilmesi gerekmektedir.^{8,9} Tüm çalışanlar İSG hakkında sürekli eğitim verilerek bilinçlendirilmeli, İSG konusunda söz ve karar sahibi olmaları sağlanmalı ve sağlık işletmelerinde iş güvenliği kültürü oluşturulmalıdır.¹⁰ Sağlık işletmeleri yönetimi, işe yeni başlayan personele işten kaynaklanan risk ve tehlikeler hakkında bilgi vermeden personeli işe başlatmamalıdır. Bu anlamda İSG eğitimlerinin oryantasyon eğitimleri ile bütünleştirilmesi fayda sağlayacaktır. Sağlık işletmelerinde "Çalışan Sağlığı Merkez"leri kurulmalı ve ilgili merkezlerde sağlık işletmelerine özgü iş kazaları ve meslek hastalıkları konusunda uzman hekimler çalıştırılmalıdır. İSG konusunda en önemli taraflardan olan devletin, İSG ile ilgili bilincin yaratılması amacıyla, eğitim ve öğretim müfredatını gözden geçirmesi ve müfredata İSG ile ilgili dersleri koyması sağlanmalıdır.¹¹ İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu'nun yürürlüğe girmesi durumunda, sağlık işletmeleri de, "İş Sağlığı ve Güvenliği Kurulu" oluşturmakla yükümlü olacaklardır. Bu nedenle, sağlık işletmelerinde İş Sağlığı ve Güvenliği Kurulları'nın yapılmasına olanak sağlayacak mevzuat değişikliği derhal yapılmalı ve işyerlerinde kurulan İş Sağlığı ve Güvenliği Kurulları, sağlık işletmelerinde etkili bir sosyal diyalog aracı kullanılmalıdır.

KAYNAKLAR

1. Alper Y, Demir G. İş Sağlığı ve Güvenliği Kurulları'nın Etkinliği ve Etkinliğin Ölçülmesi; Bursa'da Tekstil ve Otomotiv Sektöründe Bir Uygulama. "İş, Güç". *Endüstri İlişkileri ve İnsan Kaynakları Dergisi* 2007; 9: 3-5.
2. Ayhan A. Çalışma Hayatımız Bakımından İşyerlerinde İSG Kurullarının Oluşturulması ve Önemi. *Kamu-İş Dergisi* 2003; 7: 90-1.
3. Asubonteng P, Mcleary KJ, Swan, JE. SERVQUAL Revisited: a Critical Review of Service Quality. *Journal of Service Marketing* 1996; 10: 62-81.
4. Ayşe A. *İş Kazalarının Maliyeti ve İş Güvenliği*. Ankara: MPM Yayınları; 1977: 23.
5. Başeskioglu M. T.C. Ulusal İş Sağlığı ve Güvenliği Politika Belgesi (2006-2008). isggm.calisma.gov.tr/docs/yayinlar/Ulusal/Isigl/politikalari.pdf, s.2, 22.08.2006.
6. Centel T. *İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği Mevzuatı*. İstanbul: MESS Yayınları; 2000: 27.
7. Cılga E. İş Sağlığı ve Güvenliğinde Yeni Dönem. *MESS Mercek Dergisi* 2004 Nisan: 110-1.
8. Ekmekçi Ö. İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu Tasarısı Taslağı'nın Değerlendirilmesi, (İSG K.Tasarısı). *MESS Sicil Dergisi* 2007; 2: 19.
9. Gülseni H. İş Sağlığı ve Güvenliği Konseptinin Dünyadaki Gelişmeler Işığında Değerlendirilmesi. *TISK İşveren Dergisi* 2004; 42: 29.
10. Odaman S. 4857 Sayılı Yeni İş Kanunu Döneminde İş Sağlığı ve Güvenliği Hükümlerinin Önemi ve OHSAS 18001 Yönetim Sistemi, (OHSAS). *Mercek* 2005 Temmuz: 132.
11. Keleş R. İş Sağlığı ve İş Güvenliği Kavramı ve Kavramla İlgili Yeni Perspektifler. *Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, İş Sağlığı ve Güvenliği Dergisi* 2004; 22: 16.